

2022
TENYIDIE

Total marks: 80

Time: 3 hours

General Instructions :

- i) *Approximately 15 minutes is allotted to read the question paper and revise the answers.*
- ii) *The question paper consists of 24 main questions.*
- iii) *Internal choice has been provided in some questions.*
- iv) *Marks allocated to every question are indicated against it.*

N.B: *Check to ensure that all pages of the question paper is complete as indicated on the top left side.*

SECTION – A (Kesi Mhaphrü)

1. Thedzeu phrülie di ketsokeshü hako kelashülie:

Nagamia mhasi se di kishükinyi se vor mu puotei kekrekrekicüko si pecü se di liecielierhiko se vor. Teicie pete nu puotei kekrekrek di kishükinyü pfhü mu se baya. Kicükiri keperi nu rei mhasi se di khunuoko theke vor. Sei mu nha ketheke nu rei mhasi se di se vor. Ketsa pesekecükö nu mu nhalie ciekecükö nu mu sei pese morokesuoko pete mhasi nunu se vor.

Nagamia lie ciekecü nu tsiedo scientist-mia siyakemo do pete se di lie cie vor. Uko liecie nu nyorhu kese nu puotei medzi di mha kechükö nu tsiu dzü kesepie mha kechükö mu manyamhara se lie ciekecükö pete mhasi se di chü vor. Liecie do hau thiedzütho nu u tsiepfumia mhasi se di chü vor.

Nagamia kikru puorei puo ki puo lie kejü ba mo. Teicie pete nu kikru pete merei di mhathomhachü pete nu kekhuohi di mhachüya. Rüna pete nu kekhuohi di mhachüya. Rüna pete mhatho chüyacü la mia puo rübei kemekriketuo tei ba mo. Rüna pete rüleiketuo la penie morei thenyiko pete chiepie zhüya, süla thenuthepfu, phichü nhicu u mhatho kejü ba mo, mhatho hau chü menga morei chülie kenjü icü tuoya mo.

Thenumia terheiterhie kechü nu mia puorei terhei chülie kelho tuoya mo. Mia terhei chülie si mo di lhou ro, süu u la mha kethenga se puo. Teicie pete nu pfhemenei mu rütsonyieko chü baya sidi kikru pete la morokesuoko chülieya.

Thepfumia udzie mhatho, kitiekinu se morokesuo manyamhara pete chülieya, mu rüna nu ki kechü tsiu merhamerü mu rütsonyieko pete chülieya. Keprü mu seinyü morei keroko se themia se morokesuo pete chülieya.

Nagamia shükiraka se mhachü vor mo, derei kishükinyi ngukelieko se thelhitheü chü vor, khunuo kechü prei se di mha khrü mu ze vor, lhacülhale se mha khrükecü nu se vor. Tsiu kishükinyi kepfhü nu u razou rübei kemo rüso rüna pete ze kekhe di mha khrü mu zeya.

Nagamia kedietho la huoniehüo kedoya mo, derei puotou kemo nunu huoniehüo vie pieya mo, thelhitheü pete nu kedietho mu kemiatho se huoniehüo geishüya. Rüna puo nu rei khruokecü baya mo. Themia pete mhachücü la mia pele

di lhouya mo. Mia puo mhanyi selieketa la, kekreamia puo khrülieketuo ba mo, mhajüthorketuo la mia bu u khrülie di mia kituo chütalie kenjü. Süla Nagamia kishükinyi se kelhou nu ketou mu thie se morokesuo ba phreya.

(a)	Thedze nu cayieu pfhüshülie.	1
(b)	Nagamia mhasi se di kedipuo se vor ga?	1
(c)	U Nagamia lie ciekecü nu kimhie di mhachü vor ga?	1
(d)	Teicie pete nu kedipuo chüya üsi ga?	1
(e)	Rüna pete rülieketuo la kedipuo chiepie zhüya ga?	1
(f)	Thiedzü thepfumia mhatho kikemhieko chüya üsi ga?	1
(g)	U Nagamia kedipuo se thelhitheü chü vor ga?	1
(h)	Kikemhie di Nagamia kishükinyi kese nu ketou di lhou vor ga?	1
(i)	Dieca hanie puo kepetsou dieu thushülie:	1+1=2
(i)	Keshürho	
(ii)	Pfutsana	

SECTION – B (Thedze Kezo)

2. Hanie puo (1) kedapie dieca krie puo nunu krie di hiepengou (100 – 150) mese nu thushülie.

- a. Noe n shüphrü tseilie di kepetha lietho chü nyükecü la kethezhokecü dzeyieleshü puo thupie leshüki kese chathau tsüshülie.

Moro

6

- b. Covid-19 la teicie kenie kezie kijüu kimhie di kemezhie vorzhü shicü dzeu 'Rükhruo mhatu' puo thupie thedzeleshü nu khashülie.

3. Hanie puo (1) kedapie dieca hiepengou (50) mese nunu thushülie.

- a. Noe Neibu/Neibunuo, HSLC kephrükellie hievihiesuo nu noe kevitho nu parkellie la kenei he puo keseshütuoü keba phreikie puo chüpie n siezedzürieiko mu khriethokhriechümia kieshülie.

Moro

4

- b. Khrietho kenie Hornbill Thenyiu bakecü puo kemevi mu kesuo dze rüchüdie puo thushülie.

SECTION – C (Diezho mu Thuyie)

4. Die puotou-u kedapie thushülie:

5x1=5

(a)	Puo chü nunu telha bie se vor. 'Chü' hau pfhephra kiu nu ba ga?
(i)	Puo
(ii)	Kenie
(iii)	Se
(iv)	Dia
(b)	Chüketa dze puo pu petokuokecü.
(i)	Puto
(ii)	Putuo
(iii)	Pute
(iv)	Puya

- (c) Kiükishü di ketsiekiko mete. ‘Di’ hau diezho kikru kiu nu ba ga?
 (i) Diekhe (ii) Dieza
 (iii) Dieba (iv) Dietho
- (d) Nuo hayo a zanuou nuu zo _____?
 (i) ga (ii) ro
 (iii) mhie (iv) shi
- (e) Mhaphrükhu 28 hau puo zatho kekriu nu kimhie di thuya ga?
 (i) Serepemothetha (ii) Serpemothetha
 (iii) Mepfüpemothetha (iv) Mepfüepemothetha
5. **Dieca ‘shü’ hau se puoca kenyi die mu diemei nunu dieca puo thushülie. 1+1=2**
6. **Zatsekhu 5% hau diekhu nu kimhie di thuya ga? 1**
7. **Dieca puokru tou-u pie rhiephi (-) kesedo thashülie. 1**
 _____ zuo thenu kevipfü puo.
8. **Diesou hako puoca thushü di se diecha chüshülie.**
 a. Mezumeze 1
 b. Lhacülhale 1
 c. Terütero 1
9. **Diekhu mu dierozu kekrükebako thu touthülie.**
 a. U mo kesürho sü u kinyi zo. 1
 b. Niepou kezivi hau thewahie. 1
 c. Lesükephrümia u kepethamia dieze morosuo. 1
10. **Hako thuyie chüpie Tenyidie nu khashülie. 5x1=5**
 a. We should respect our elders.
 b. Wisdom is better than strength.
 c. What did you do yesterday?
 d. Never tell a lie.
 e. What a beautiful girl!

SECTION – D (Diemvü)

11. **Diecako donu puotou-u kedashülie: 5x1=5**
- (a) Nyiepoudiü-nuo puo kediü-e zha kitsuo kero pethoupie mikhupou nu pie zha üsi ga?
 (i) Zha puo (ii) Zha dia
 (iii) Zha se (iv) Zha pengou
- (b) Vihienue thenyi kiu sie duü puo üpfü ketsepä lie pfhe ga?
 (i) Khoupfhünyi (ii) Sekrenyi

- (iii) Thekranyi (iv) Ngonyi
- (c) Jean Henri Danant-e teicie kitsuo kemenga moto zo di lhou ga?
 (i) Keresorou (ii) Kerethetha
 (iii) Kerethepfü (iv) Kerepengou
- (d) “No we rüge n thuo n ra va,” Hau nu ‘No’ hau supuo pu ba ga?
 (i) Khrü (ii) Terhuomia
 (iii) Pera (iv) Niaki
- (e) “Mehü thesü loziko pfhe he,” hau nu ‘Loziko’ puoca kedipuo ga?
 (i) U somia (ii) U pelimiako
 (iii) U zemiako (iv) U khriethomiako

Ketsokecü hako donu sorou kedapie dieca 20 – 25 mese nunu kelashülie : 6x2=12

12. Nyiepoudiü pfüe tsathouyo niepu-u siakezhü ngu di kedipuo pu ga?
13. Vihienuo terhü zha tseipfülie morokesuo la kedipuopuo chü ga?
14. Kedipuo terhü rüyachüu bie kemidekuo sawata ga?
15. Teicie 1958 cie Martin Luther King-e zha kitsuo kedia chü mu kedipuo la ga?
16. Kedieutsükerü kijüthou hau kirapuo ba ga? Chüpahikoe Kedieutsükerü geinu kedipuo chüya ga?
17. ‘Tsokhimezhie’ sü kedipuo pu ba ga?
18. ‘Nie pie penuo’ geizo-u nu thenupfüe puo nou kesuopfü kedipuo pu puo nupfu krü ga?

Ketsokecü hako donu kenie kedapie dieca 40 – 50 mese nunu kelashülie : 2x4=8

19. Thiedzü teiu nu suomia pie u krü chü vor üsi ga? Kedieu tsü zha kitsuo sie nu Krase tie meki ga? Kedieu tsü rheilie di rütouketa dze sikeshü ki themiako kedipuo pele phreta ga?
20. “Yha haha la a nuo bu vüpfhi mesei üse khrocükhrolhie ü baya tele!”
 i. Supuo die hau pu ga? (1)
 ii. Puo kedipuo la die hau pu ga? (1)
 iii. Hasietsa Kezise thipfüe Kezise gei kimhieta ga? (2)
21. “*U Niepuu vo di süra nu
 U khre merü u medo rüsa
 Keba ki ha puo pfhükeliemia,
 Khunhie morei khunhie vo süra
 Vi lotso di teigei lhoutatuo*”
 (i) Geizo diecha hako geizo kiu nunu se par ga? (1)

- (ii) Ruopfü teiso sü kedipuo pu ba ga? (1)
- (iii) Geizo diecha hako puoca vatshashülie. (2)

Ketsokecü hako dieca 60 – 90 mese nunu kelashülie:

22. a. Vihienuo pherechüko nu kikemhie tuoya üsi ga? Kedipuo la Vihienuo terhümei pfüya ga? Kedipuo üse thepfula üsiya ga? **2+1+2=5**

Moro

- b. Mha kimhiecü puo geinu Negromia u thuo u la thashülie morokesuo teiu vortakecü lelie ga? Martin Luther King-e themia kimhiecü puo ga? (3+2=5)
23. *“Nha mezü rho cha meluo nu kha,
Zo zhütuo mu hata tsurüluo;
Keshä ki we kenienuo pie chü
Kesuo we jü lhou rü huvuo-o.”*
- (i) Diecha hako geizo kiu nunu se par ga? **1**
  - (ii) ‘Kenienuo’ puoca kedipuo ga? **1**
  - (iii) Kedipuo la thenupfü puo nhicu dze pu ga? **1**
  - (iv) Geizo diecha hako ükezomia kele nunu vatshashülie. **2**
24. a. Supuo niaki geizo-u zoshü mu niaki üse supuo mhatho üdi pushü ga? Geizo-u nu ükezopfüe mha kicü kro puo niaki kezie la u noumvü keba zo üshü ga? **1+1+3=5**

Moro

- b. *“Mia krü jü rei mia niedi phi rei,
Lie huvuo-o hie nie hie shü ze.
Ze tephrie tsu larü Miakrü thu,
Sonaü nu pa mia cü mia ri tha
Tha pejü di cümenyie lhi chü.”*
- i. Diecha hako geizo kiu nunu se par ga? (1)
  - ii. Mia niedi hau puoca kimhie ga? (1)
  - iii. Diecha hako puoca vatshashülie. (3)

*****